

2021-Cİ İL ÜÇÜN VƏTƏNDAŞ CƏMİYYƏTİ TƏŞKİLATLARININ DAYANIQLIQ İNDEKSİ

AZƏRBAYCAN
NOYABR 2022

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

ICNL
INTERNATIONAL CENTER
FOR NOT-FOR-PROFIT LAW

fhi360
THE SCIENCE OF IMPROVING LIVES

2021-Cİ İL ÜÇÜN VƏTƏNDAŞ CƏMİYYƏTİ TƏŞKİLATLARININ DAYANIQLIQ İNDEKSİ

Azərbaycan üzrə

Noyabr 2022-ci il

ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin
Demokratiya, Münaqişə və Humanitar Yardım Bürosunun
Demokratiya, İnsan Hüquqları və İdarəetmə üzrə Yüksək Səviyyəli Mərkəzi
tərəfindən hazırlanmışdır

Minnətdarlıq: Bu nəşrin buraxılışı AID-OAA-LA-17-00003 nömrəli Əməkdaşlıq müqaviləsi əsasında Amerika Birləşmiş Ştatları Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin (USAID) dəstəyi ilə mümkün olmuşdur.

Bildiriş: Burada ifadə olunan fikirlər ekspertlərin və digər layihə tədqiqatçılarının fikirləridir və USAID və ya FHI 360 təşkilatının fikirlərini əks etdirməyə bilər.

MİNNƏTDARLIQLAR

Belə bir nəşrin buraxılışı bir çox şəxslərin və təşkilatların töhfələri olmadan mümkün olmazdı. Biz ekspertlər qrupunun iclaslarının keçirilməsində və ölkə hesabatlarının yazılmasında mühüm rol oynayan icraçı tərəfdaşlarımıza xüsusilə minnətdarlıq. Biz həmçinin hər bir ölkədə keçirilən ekspert müzakirələrində iştirak edən çoxsaylı VCT nümayəndələrinə və ekspertlərə, USAID tərəfdaşlarına və beynəlxalq donorlara təşəkkür etmək istərdik. Onların bilikləri, mülahizələri, ideyaları, qeydləri və töhfələri bu İndeksin əsaslandığı təməldir.

YERLİ TƏRƏFDAŞ

MG CONSULTING MMC

Məhəmməd Quluzadə

LAYİHƏ MENECERLƏRİ

FHI 360

Michael Kott
Eka Imerlishvili
Alex Nejadian
William Daley

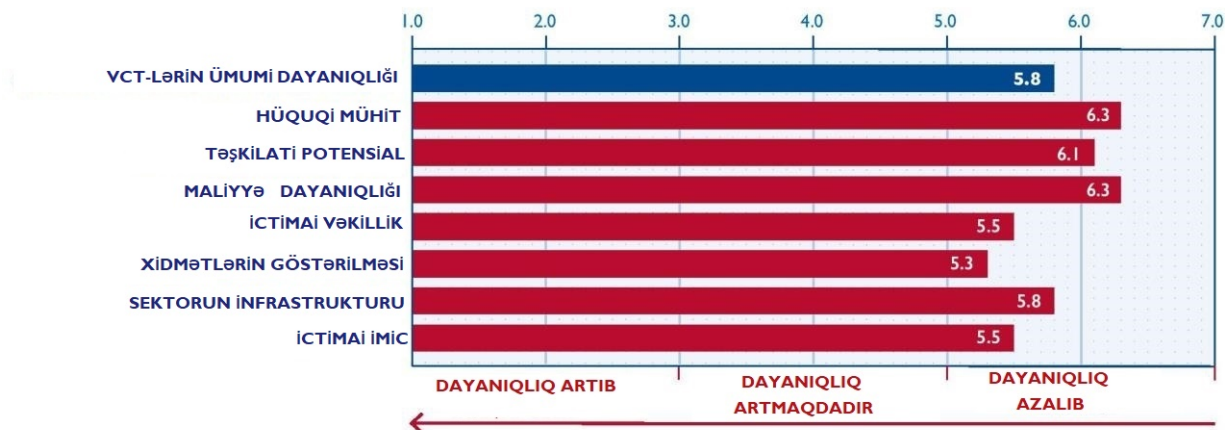
QEYRİ KOMMERSİYA HÜQUQU ÜZRƏ BEYNƏLXALQ MƏRKƏZ (ICNL)

Jennifer Stuart

REDAKTORLAR KOMİTƏSİ

Erin McCarthy (USAID), Michael Kott (FHI360), Jennifer Stuart (ICNL), and Natalia Shapovalova (Regional Expert)

VCT-LƏRİN ÜMUMİ DAYANIQLIĞI: 5.8

Azərbaycanda siyasi azadlıqların yüksək dərəcədə məhdudlaşdırılması davam edir. Ölkə *Freedom House* təşkilatının 2021-ci ildəki prosesləri əhatə edən “Dünya ölkələrində azadlıq-2022” hesabatında 100 balda cəmi 9 balla “qeyri-azad” hesab edilir. *CIVICUS Monitor* Azərbaycan vətəndaş cəmiyyəti məkanını qapalı kimi qiymətləndirməyə davam edir. Hakimiyyəti tənqid edən fikirlər səsləndirən siyasi və vətəndaş cəmiyyəti fəalları, jurnalistlər və vətəndaşlar mütəmadi olaraq cinayət təqibinə və təzyiqlərə məruz qalırlar. İl ərzində onlarla jurnalist, blogger və fəalın, onların ailə üzvlərinin və əlaqəli şəxslərin yalnız hökumətlərə satılan Pegasus casus proqramı vasitəsilə hədəfə alındığına dair iddialar vardı.

Dekabr ayında parlament media haqqında qanun qəbul etdi və bu qanun ifadə azadlığını daha da məhdudlaşdıran qanun kimi qiymətləndirildi. Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarının fikrincə, qanun “media sektorunu tənzimləyən dövlət orqanlarına lisenziyalasdırma da daxil olmaqla diskresion səlahiyyətlər verməklə, jurnalistlərin fəaliyyətini həddindən artıq məhdudlaşdırmaqla, media şirkətlərinin və subyektlərinin maliyyə, hüquqi və əməliyyat fəaliyyətlərinə bir sıra məhdudiyyətlər tətbiq etməklə ölkədə ifadə azadlığı və media azadlığı ilə bağlı vəziyyəti daha da pisləşdirir”.

Mart ayında prezident insan hüquqlarının müdafiəsi qrupları tərəfindən siyasi məhbus kimi tanınan qırxa yaxın müxalifətçi siyasi fəallar, jurnalistlər, dini icma nümayəndələri və hüquq müdafiəçiləri daxil olmaqla 400-dən çox şəxsin əfv edilməsi haqqında fərman verdi.

2020-ci ilin payızında Azərbaycan beynəlxalq aləmdə Azərbaycanın bir hissəsi kimi tanınan, lakin 1994-cü ildən faktiki olaraq Ermənistanın tərkibində olan Dağlıq Qarabağ ərazisi uğrunda Ermənistanla intensiv silahlı münaqişəyə cəlb olundu. İkinci Qarabağ müharibəsi bir neçə min insanın ölümünə səbəb oldu və Azərbaycanın geri aldığı ərazilərin əhəmiyyətli hissəsini özündə saxlamasına və Ermənistandan digər əraziləri təhvil verməsini tələb etməsinə imkan verdi. 2021-ci il ərzində mübahisənin hər iki tərəfi atəşkəsi vaxtaşırı pozmuşlar. Humanitar və insan hüquqları üzrə VCT-lərin münaqişədən təsirlənmiş ərazilərə çıxışı çox məhduddur. 2021-ci ilin noyabrında yaydığı memorandumda Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarı səlahiyyətli orqanları transsərhəd təşəbbüslərdə iştirak etmək istəyən VCT-lər üçün əlverişli mühit yaratmağa çağırıb.

COVID-19 pandemiyası 2021-ci ildə VCT-lərin fəaliyyətinə təsir göstərməkdə davam etdi. Bununla belə, sentyabr ayında Nazirlər Kabineti ölkə üzrə peyvənd olunan vətəndaşların sayının artmasını və yoluxma hallarının davamlı olaraq azalmasını nəzərə alaraq, xüsusi karantin rejimini yumşaltı. Qərara əsasən, 2021-ci il oktyabrın 1-dən etibarən ictimai nəqliyyatın həftə sonları işi bərpa olundu və kafe, restoran və ticarət mərkəzlərinin maska taxmaq kimi müəyyən məhdudiyyətlərin tətbiq olunması şərti ilə yenidən açılmasına icazə verildi.

VCT-lərin ümumi dayanıqlığı 2021-ci ildə bir qədər yaxşılaşmış və bir neçə aspektdə cüzi yaxşılaşmalar qeydə alınmışdır. Hüquqi mühit hələ də məhdudlaşdırıcı olaraq qalsa da, VCT-lərin qeydiyyat sənədlərinə düzəlişlər

etməsi və maliyyələşməni qeydiyyatda aldırması üçün veb-portalın tətbiqi ilə bir qədər yaxşılaşmışdır. Xarici və ölkədaxili dəstəyin artması ilə maliyyə dayanıqlığı artmışdır ki, bu da öz növbəsində xidmətlərin göstərilməsinin bir qədər yaxşılaşmasına şərait yaratmışdır. Pandemiya və İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı VCT-lərin həssas kateqoriyaya aid qruplara dəstəyi nəticəsində sektorun ictimai imici də il ərzində bir qədər yaxşılaşmışdır.

Rəsmi məlumatlara görə, 2021-ci ilin sonunadək Ədliyyə Nazirliyində (ƏN) 4.766 VCT qeydiyyatdan keçmişdir. Lakin bu qrupların əksəriyyəti aktiv deyil və yalnız kağız üzərində mövcuddur. Ölkədə qeydiyyatdan keçməyən onlarla qrup da var.

HÜQUQİ MÜHİT: 6.3

VCT-lər yüksək bürokratik və məhdudlaşdırıcı mühitdə fəaliyyətlərini davam etdirlərsə də, 2021-ci ildə VCT-lərin qeydiyyat sənədlərinə dəyişiklik etməsi və maliyyə vəsaitlərini qeydiyyatdan keçirməsi üçün veb-portalın tətbiqi ilə hüquqi mühit bir qədər yaxşılaşmışdır.

Azərbaycanda VCT-ləri tənzimləyən əsas hüquqi aktlar, o cümlədən “Qeyri-hökumət təşkilatları (QHT-lər) haqqında”, “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” və “Qrantlar haqqında” qanunlar 2021-ci ildə əsasən dəyişməz qalıb.

Qeydiyyat prosesi mürəkkəb və lüzumsuz dərəcədə bürokratik olaraq qalır və VCT-lərin, əgər ümumiyyətlə bunu edə bilsələr, qeydiyyatdan keçmələri çox vaxt aylar və ya illər çəkir. Gecikmə əsasən ƏN-in qeydiyyatdan imtina ilə bağlı çoxsaylı məktublar verməsi praktikası ilə

bağlıdır, belə ki, həll edilməli olan bütün problemlər bir məktubda sadalanmaqda, onların hər birində VCT-nin qeydiyyat ərizəsi ilə bağlı müxtəlif problemlər sadalanır.

Xarici VCT-lərin qeydiyyatı prosedurları daha mürəkkəbdir və xarici VCT-nin ƏN ilə müqavilə bağlamasını tələb edir. Azərbaycanda xarici təşkilatın nümayəndəliyinə və ya filialına rəhbərlik etmək niyyətində olan hər bir xarici vətəndaş ölkədə daimi yaşamaq icazəsi almalıdır, bu şərtin tələblərinə cavab vermək isə çox çətinidir.

VCT-lər xarici mənbələrdən olan bütün grantları, eləcə də ianələri və xarici xidmət müqavilələrini ƏN-də qeydiyyatda aldırmalıdırlar ki, bu da VCT-lər üçün əlavə hüquqi və maliyyə çətinlikləri yaradır. Tələblər həm VCT-lərin resipiyentləri, həm də xarici donorlar (onlar ƏN ilə xüsusi müqavilə imzalamalı və ölkədə qeydiyyatdan keçməlidirlər) üçün ağırdır. Bu mürəkkəbliklərdən qaçmaq üçün bir çox VCT-lər fərdi vergi ödəyiciləri və ya kommersiya şirkətləri kimi qeydiyyatdan keçməklə fəaliyyət göstərirlər, lakin bu, xarici donorlardan vəsaitlərin cəlb edilməsində əlavə problemlər yaradır.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar Komitəsi 2021-ci ilin oktyabrında belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, “qeyri-hökumət təşkilatlarının grantları qeydiyyatda aldırması və onlara çıxışı ilə bağlı həm qanunvericilikdə, həm də praktikada həddindən artıq məhdudiyyətlər bu təşkilatların bütün insan hüquqlarının müdafiəsi və təşviqi üzrə fəaliyyətlərini məhdudlaşdırır”. Buna görə də Komitə dövlətə tövsiyə etmişdir ki, VCT-lərin fəaliyyətlərini, o cümlədən onların grantları qeydiyyatda aldırması və onlara çıxışı ilə bağlı fəaliyyətini əsassız şəkildə məhdudlaşdıran istənilən hüquqi müddəaları ləğv etsin.

Həddindən artıq hesabatlılıq öhdəlikləri VCT-lərin fəaliyyətlərinə müəyyən qədər mane olmaqda davam etmişdir. VCT-lər rəsmi qeydiyyatdan keçdikdən sonra müxtəlif məsələlərlə bağlı Dövlət Statistika Komitəsi, Maliyyə Nazirliyi, Vergilər Xidməti, Dövlət Məşğulluq Xidməti və ƏN kimi müxtəlif dövlət qurumlarına hesabat verməyə borcludurlar. Bu hesabatların təqdim edilməməsinə görə cərimələr onlarla dollardan minlərlə dollara qədərdir.

2021-ci ilin iyulunda ƏN 2020-ci ildə parlament tərəfindən təsdiq edilmiş elektron informasiya sistemini işə saldı. Bu yeni sistem VCT-lərə öz qeydiyyat sənədlərini dəyişdirməyə, grantları, ianələri və xidmət müqavilələrini onlayn qeydiyyatdan keçirməyə imkan verir və bununla da bu proseslərin yükünü müəyyən dərəcədə azaldı.

2022-ci ilin aprel ayında USAID-in Şəffaflıq naminə VCT-lərin imkanlarının artırılması (ECSOFT) layihəsi çərçivəsində MG Consulting MMC tərəfindən aparılan sorğuya əsasən, ərizələrin onlayn təqdim edilməsi zamanı qrantların qeydiyyatı üçün vaxt əhəmiyyətli dərəcədə azalmışdır.

Həmçinin 2021-ci ildə hökumət dövlət vəsaitlərini tənzimləmək və qrant müsabiqələri vasitəsilə VCT-lər arasında bölüşdürmək vəzifəsini daşıyan QHT-lərə Dəstək Agentliyini yaratmışdır. Yeni agentlik QHT-lərə Dəstək Şurasını əvəz edir, lakin sələfindən daha demokratik tərkibə malikdir. 2021-ci ildə yeni yaradılmış QHT-lərə Dəstək Agentliyi prosesin şəffaflığını artırmağa yönələn yeni qrantların verilməsi qaydalarını hazırlamış və təsdiq olunması üçün Nazirlər Kabinetinə təqdim etmişdir; təsdiq olunmada gecikmələrdən sonra dekabrın əvvəlində Prezident Agentliyə özünün müvəqqəti qrant verilməsi qaydalarını təsdiq etmək səlahiyyəti vermişdir. Bundan sonra Agentlik ilk qrantını 2021-ci ilin dekabrında vermişdir.

Xeyriyyəçilik fəaliyyəti haqqında qanun layihəsi 2021-ci ildə parlament komitələrində müzakirə olunub. Lakin müzakirəyə məhdud sayda VCT-lər cəlb olunub və qanun layihəsi ictimaiyyətə açıqlanmadığından orada nə təklif edildiyi bölli deyil.

Ölkədə çirkli pulların yuyulması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi tələblərinə risk əsaslı yanaşmanın olmaması VCT-lər üçün əlavə hüquqi öhdəliklər və risklər yaradır. Bütün VCT-lər daxili auditor təyin etməli, daxili nəzarət sistemini inkişaf etdirməli və müştəriləri identifikasiya etməli və yoxlamalıdır, əks halda onları yüksək cərimələr gözləyir. 2021-ci ilin oktyabr ayında Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Beynəlxalq Antiterror Təlim Mərkəzində Maliyyə Monitorinqi Xidmətinin və USAID-in ECSOFT layihəsinin birgə təşkilatçılığı ilə "Qeyri-kommersiya sektorunda terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi risklərinin qiymətləndirilməsi" mövzusunda seminar keçirildi. Bu tədbir VCT-lərin iştirakı ilə risk əsaslı metodologiyanın hazırlanması üzrə sistemli işin əsasını qoydu.

Hökumətə münasibətdə tənqidi fikirlər bildirən VCT-lərə və fəallara qarşı dövlət tərəfindən təzyiqlər problem olaraq qalmaqdadır. Bir çox hökumət tənqidçiləri həbsxanada qalır və hakimiyyəti tənqid edən fikirlər bildirən siyasi və vətəndaş cəmiyyəti fəalları, jurnalistlər və vətəndaşlar cinayət təqibinə və təzyiqlərə məruz qalırlar. Qadın hüquq müdafiəçiləri və LGBTİ hüquqlarının müdafiəçiləri həm onlayn, həm də offlayn rejimdə gender əsaslı zorakılığa məruz qalırlar və hökumət təqsirkarları məsuliyyətə cəlb etmək üçün az tədbir görür.

Dinc toplaşmaq azadlığının pozulması 2021-ci ildə də davam etmişdir. COVID-19 məhdudiyyətlərinin il boyu etirazları qadağan etmək üçün istifadə olunması davam etmişdir. Hökumətin əleyhdarı kimi qəbul edilənlərin hətta kiçik etiraz aksiyaları da güc tətbiq edilməklə dağıdılmış və onların iştirakçıları, o cümlədən qadın hüquq müdafiəçiləri saxlanılmış və cəzalandırılmışdır. Bölgələrdə tədbirlər keçirmək üçün VCT-lər hələ də yerli icra hakimiyyətlərindən icazə almalıdırlar və COVID-19 ilə əlaqədar olaraq toplantılara qoyulan qadağa 2021-ci ildə tamamilə aradan qaldırılmadığından əksər VCT-lər onlayn fəaliyyət göstərməyə məcbur olmuşlar.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi (AİHM) 2021-ci ildə Azərbaycan hökumətinə qarşı bir sıra qərarlar çıxarmışdır. May ayında AİHM Azərbaycanda əvvəlki illərdə iyirmi beş VCT-nin birləşmək azadlığının pozulduğunu müəyyən etmişdir. Oktyabr ayında AİHM Azərbaycanın Demokratiya və İnsan Hüquqları Resurs Mərkəzinin bank hesablarını qanunsuz olaraq dondurmaqla və 2014-cü ildə təsisçisinə səyahət qadağası tətbiq etməklə İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasını pozduğunu müəyyən etmişdir.

VCT-lər qrantlardan, ianələrdən və üzvlük haqlarından əldə edilən gəlirlərə görə gəlir vergisindən azaddırlar. 2020-ci ildə Nazirlər Kabineti Vergi Məcəlləsinə elm, təhsil, səhiyyə, idman və ya mədəniyyət sahəsində ixtisaslaşmış VCT-lərə ianə edən kommersiya şirkətləri üçün 10 faiz gəlir vergisi endiriminə imkan verən dəyişikliyi təsdiqlədi. Meyarlara görə, bundan, çox güman ki, Yazıçılar Birliyi və Rəssamlar İttifaqı kimi dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən bir neçə ictimai birlik faydalana bilər.

2021-ci ilin dekabr ayında Vergilər Məcəlləsinə sosial və ictimai məqsədlər üçün fondlara edilən ianələrin növbəti səkkiz il ərzində bütün vergilərdən azad edilməsi barədə dəyişiklik əlavə edildi. Dəyişiklik yalnız dövlət tərəfindən yaradılmış bir neçə VCT-nin xeyrinədir. Vergilər Məcəlləsinə 2022-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minən digər dəyişikliklər bütün VCT-lərin bank ödəniş tapşırıqlarında daha ətraflı məlumatlar təqdim etməsinə tələb edir.

Əmək Məcəlləsinə 2021-ci ilin may ayında dəyişiklik edilib və bu, bəzi xidmət müqavilələrinin əmək müqavilələri ilə oxşar xarakterə və ya müddəalara malik olduqda əmək müqaviləsi hesab edilməsinə səbəb olub. Bu dəyişiklik VCT-lərin maliyyə yükünü artırmaqla, çünki əmək müqavilələri üzrə məcburi ödənişlər, əmək qanunvericiliyinin pozulmasına görə cəzalar yüksəkdir.

VCT-lərlə bağlı qanunvericilik sahəsində təlim almış və ya həmin qanunvericiliklə tanış olan bir neçə yerli hüquqşünas var. Regionlarda VCT-lər ilk növbədə beş QHT Resurs Mərkəzindən və MG Consulting tərəfindən idarə olunan QHT Qanunvericiliyi Facebook səhifəsi vasitəsilə hüquqi məsləhət alırlar; bu resurslar ödənişsizdir və hamı üçün əlçatandır.

TƏŞKİLATI POTENSİAL: 6.1

Ölkədə VCT-lərin təşkilati potensialı çox aşağı olaraq qalır. 2021-ci ildə davam edən COVID-19 məhdudiyyətlərinə baxmayaraq, VCT-lər 2021-ci ildə məhdud təşkilati potensiallarını qoruyub saxlaya bilmişlər. Regional və Bakıdakı VCT-lərin təşkilati potensialı arasında hələ də böyük fərq var.

Pandemiya məhdudiyyətləri 2021-ci ilin çox hissəsi ərzində qüvvədə qaldığından, VCT-lər əsasən onlayn fəaliyyət göstərməyə məcbur olmuşlar ki, bu da onların hədəf auditoriyaları ilə birbaşa əlaqə saxlamaq imkanlarına təsir etmişdir. Nəticədə həm regional, həm də Bakıdakı VCT-lər öz hədəf qrupları ilə əlaqə saxlamaq üçün internet, sosial media, WhatsApp kimi mesajlaşma proqramlarından və Facebook Live və Zoom kimi videokonfrans platformalarından getdikcə daha çox istifadə etmişlər.

Maliyyə çatışmazlığı VCT-lərin təşkilati potensialına ən böyük maneə olmaqda davam edir. Nəticədə hətta böyük və Bakıda yerləşən VCT-lər də öz missiya və məqsədlərinə riayət etməkdə və ya onlara nail olmaqda çətinlik çəkirlər və onların əksəriyyətində dəqiq uzunmüddətli strateji planlar və ya missiya sənədləri yoxdur. Daha kiçik təşkilatlar strateji planlar hazırlamaq və ya dəqiq şəkildə müəyyən edilmiş missiyalara riayət etmək iqtidarında deyillər.

VCT-lərin əksəriyyətində bəzi yazılı daxili siyasət sənədləri olsa da, bunlar praktikada nadir hallarda həyata keçirilir və bütün ölkə üzrə VCT-lər daxili idarəetmə strukturlarında zəifliklər yaşayırlar. Əksər VCT-lərin formal olaraq idarə heyəti, direktoru və ya sədri və müşahidə şurası var, lakin əksər hallarda bu qurumlar əsasən kağız üzərində mövcuddur və onların rolu hesabat tələblərinin ödənilməsi ilə məhdudlaşır. İdarəetmə və fəaliyyətlərdə maraqlar toqquşması VCT sektorunda ümumi problem olaraq qalır.

VCT-lərin böyük əksəriyyəti hələ də tam ştatlı işçiləri işə götürə bilmir və hüquqşünaslar və ya mühasiblər kimi peşəkar kadrlardan istifadə imkanları məhduddur. 2021-ci ildə peşəkarlar dövlət və ya özəl sektorlarda daha yaxşı ödənişli iş imkanlarına üstünlük verərək VCT sektorunu tərk etməyə davam etmişlər. Kadr təminatı daha çox kəndlərdəki və regional VCT-lər üçün xüsusilə çətin olur, çünki ixtisaslı işçilər tez-tez Bakı kimi şəhərlərə köçür və ya xaricdə iş imkanları tapırlar. 2021-ci ildə Əmək Məcəlləsində əmək müqavilələri ilə bağlı dəyişikliklər edildikdən sonra xidmət müqavilələrinin imzalanması VCT-lər üçün əlavə risklər yaradır. Davamlı maliyyə çatışmazlığını nəzərə alaraq, VCT-lər daha çox könüllülərin xidmətlərinə belə bağlayırlar.

Sabit maliyyələşmənin olmaması səbəbindən bir çox VCT-lərin daimi ofisləri yoxdur. VCT rəhbərləri bunun əvəzinə şəxsi yaşayış yerlərindən ofis kimi istifadə edirlər. Regionlardakı QHT Resurs Mərkəzləri kifayət qədər yaxşı təchiz olunub və tədbirlər və gündəlik işlər üçün VCT-lərə öz imkanlarını pulsuz təklif edir. VCT-lərin texniki avadanlıqları köhnəlib. Hər halda 2021-ci ildə VCT-lər 2020-ci ildə COVID-19-la bağlı qapanmaların başlanması ilə bu istiqamətdə baş vermiş dəyişikliklərə istinad edərək öz rəqəmsal bacarıqlarını təkmilləşdirməyə davam etmişlər. Bununla belə, kənd yerlərində internet bağlantısı məhduddur ki, bu da bu ərazilərdə VCT-lərin onlayn resurslara çıxış imkanını məhdudlaşdırmaqda davam edir.

AZƏRBAYCANDA TƏŞKİLATI POTENSİAL

MALİYYƏ DAYANIQLIĞI: 6.3

2021-ci ildə həm xarici, həm də yerli maliyyələşdirmə imkanlarının artması səbəbindən VCT-lərin maliyyə dayanıqlığı bir az yaxşılaşmışdır.

2021-ci ildə maliyyə mənbələrinin şaxələndirilməsi məhdud olaraq qaldı. Kiçik və orta VCT-lər əsasən dövlətin kiçik qrantlarına güvənirlər və bu qrantlar 2021-ci ildə əsasən İkinci Qarabağ müharibəsinin və COVID-19 pandemiyasının nəticələrinin aradan qaldırılmasına yönəlib. Daha çox maliyyəyə ehtiyacı olan nisbətən böyük VCT-lər bu qrantlar üçün müraciət etməkdə maraqlı deyillər. Qeydiyyatdan keçmiş xarici maliyyələşdirmə ümumilikdə sektor üçün kiçik maliyyə mənbəyidir, lakin kiçik bir VCT qrupu üçün əhəmiyyətli maliyyə mənbəyidir.

2021-ci ildə xarici maliyyələşdirmənin məbləği və dəqiq mənbələri ilə bağlı heç bir məlumat yoxdur. Bununla belə, əvvəllər xarici mənbələrdən qrantları qeydiyyatda aldırmaqda çətinlik çəkən bəzi yerli təşkilatlar 2021-ci ildə daha az maneələrlə üzləşdiklərini bildirdilər. Məsələn, əvvəlki illərdə ƏN ABŞ Səfirliyi tərəfindən verilən qrantları adətən qeydiyyatdan keçirmədiyi halda, Azərbaycan Mikromaliyyə Assosiasiyası (AMA) 2021-ci ildə həm İsveçrə Səfirliyinin, həm də ABŞ Səfirliyinin qrantlarını qeydiyyatdan keçirə bilmişdir. 2021-ci ildə yerli VCT-lərə qrant verən digər xarici donorlara Avropa İttifaqı (Aİ), Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) və Yaponiya Səfirliyi daxildir. Bir çox hallarda xarici qrantlar subqrant qismində digər yerli VCT-lərə verilir.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi, VCT-lər onlarla əlaqəli kommersiya qurumları və ya fərdi xidmət müqavilələri vasitəsilə xarici vəsaitlər əldə etmişlər. Bu, qısa müddətə VCT-lərə dəstək versə də, təşkilatın dayanıqlı qrant tarixçəsini yarada bilmir. Bundan əlavə, VCT-lərdən fərqli olaraq, sahibkarlıq subyektləri aldıkları hər hansı gəlirdən gəlir vergisi və ƏDV ödəməyə borcludurlar, əksər xarici donorlar bu cür mexanizmlərdən imtina edirlər.

Hökumət qrantları 2021-ci ildə kiçik VCT-lər üçün mühüm dəstək mənbəyi olmaqda davam etmişdir. 2021-ci ildə dövlət tərəfindən ayrılan qrantlar əsasən aşağıdakı layihələrin dəstəklənməsinə yönəlmişdir: məlumatlılıq səviyyəsinin artırılması; əlillər, veteranlar və aztəminatlı ailələr üçün təlimlər, məsələn, kompüter texnologiyasından istifadə kimi yeni bacarıqların öyrədilməsi; və COVID-19 pandemiyasının və İkinci Qarabağ müharibəsinin nəticələrinin aradan qaldırılması. Hökumət qurumları adətən kiçik həcmli qrantlar verir və təşkilatlara ildə yalnız bir qrant almağa icazə verir ki, bu da bu qrantları daha böyük VCT-lər üçün cəlbədicə etmir. Hökumət vəsaitləri üçün rəqəbat ilk növbədə hökumətyönlü VCT-lər arasında gedir.

2021-ci ildə hökumət maliyyələşdirməsinin səviyyəsi bir qədər artmışdır. QHT-lərə Dəstək Agentliyi ümumilikdə 3,7 milyon manat (təxminən 2,18 milyon ABŞ dolları) dəyərində 415 qrantı maliyyələşdirib ki, bu da say baxımından 2020-ci ildə dəstəklənmiş 505 layihədən az olsa da, dəyər baxımından onların ümumi məbləğini təşkil etmiş 3,6 milyon manatdan (2,1 ABŞ dolları) bir qədər çoxdur. Təhsil Nazirliyi 2021-ci ildə beşinci qrant müsabiqəsini keçirib və 179 layihəyə qrant ayırıb; müsabiqənin ümumi büdcəsi bir layihəyə maksimum 350.000 AZN (206.000 ABŞ dolları) olmaqla 500.000 AZN (294.000 ABŞ dolları) təşkil etmişdir. Həmçinin Gənclər Fondu 2021-ci ildə gənclər təşkilatları üçün qrant müsabiqəsi keçirib və altmış altı yerli layihəyə və üç beynəlxalq layihəyə qrant (maksimum 10.000 AZN və ya təxminən 6.000 ABŞ dolları) ayırıb. Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiya da 2021-ci ildə VCT-lər üçün qrant müsabiqəsi elan etmişdir.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi, 2021-ci ildə də VCT-lər üçün üzvlük haqları, yerli ianələr, kommersiya tenderləri və sahibkarlıq fəaliyyətləri kimi digər gəlir mənbələri minimal olub. Yetərli hüquqi tənzimləmənin olmaması ictimaiyyətdən vəsait toplamağa (kraudfanding) mane olur və nağd pul qutuları vasitəsilə anonim ianələr toplanması milli qanunvericiliklə qadağandır. Xeyriyyə təşkilatlarına nağd pul ianələrinin 200 AZN (117 ABŞ dolları) ilə məhdudlaşdırılması davam edir.

Qanuna görə, VCT-lər illik maliyyə hesabatlarını Maliyyə Nazirliyinə təqdim etməlidirlər. Yalnız bir neçə böyük VCT öz maliyyə hesabatlarını ictimaiyyətə açıqlayır. Əksər VCT-lərdə güclü maliyyə idarəetmə sistemləri və qaydaları yoxdur. Bu hesabatın başqa bir hissəsində qeyd olunduğu kimi, Azərbaycanda VCT-lərin xarici maliyyəyə çıxışını tənzimləyən məhdudlaşdırıcı hüquqi rejimə görə Azərbaycanda ən etibarlı VCT-lərdən bir neçəsi onlarla

əlaqəli kommersiya şirkətləri və ya fərdi xidmət müqavilələri vasitəsilə fəaliyyət göstərilir. Bu, VCT-nin şəffaflığına və həm potensial donorlar, həm də ictimaiyyət qarşısında hesabatlılığına mənfi təsir göstərir.

İCTİMAİ VƏKİLLİK: 5.5

VCT-lərin ictimai vəkillik fəaliyyəti 2021-ci ildə əsasən dəyişməz qalmışdır.

VCT-lərlə yerli və mərkəzi hökumət orqanları arasında əməkdaşlıq məhdud olaraq qalır. Ümumiyyətlə, dövlət qurumları VCT-ləri ictimai müzakirələrdə və məsləhətləşmələrdə iştiraka dəvət etməkdən çəkinir və VCT-lərin ictimai vəkillik fəaliyyəti əsasən sosial şəbəkələrdən istifadə ilə məhdudlaşır. Hökumət qurumlarının əksəriyyəti hələ də VCT-lərlə, xüsusilə söz azadlığı, sərbəst toplaşmaq azadlığı, insan hüquqları və demokratiya kimi həssas mövzularda əməkdaşlıqdan yayınır.

Məsələn, “Media haqqında” qanun layihəsindən VCT-lər yalnız parlamentdə ikinci oxunuş zamanı xəbər tutmuşlar. Hökumət qanun layihəsində tanınmış media nümayəndələrinin təqdim etdiyi qırx beş təklifdən yalnız ikisinə baxıb. 2021-ci il dekabrın 30-da qüvvəyə minmiş “Media haqqında” qanun, məsələn, jurnalistlərin qeydiyyatdan keçməsinə tələb etməklə, “jurnalist” termininin dar tərifini verməklə və onlayn medianı tənzimləməklə dövlətə media üzərində daha çox nəzarət imkanı verir. Fəaliyyətləri media ilə əlaqəli olan bəzi VCT-lər yeni qanunla bağlı narahatlıqlarını ifadə etsələr də, onların qanunun qəbuluna qarşı çıxışı etmək üçün kifayət qədər vaxtları olmayıb.

Bununla belə, bəzi VCT-lərin 2021-ci ildə siyasətin formalaşması proseslərinə töhfə vermək imkanları olmuşdur. Məsələn, Sahibkarlığa və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondunun nümayəndəsi parlamentdə dövlət büdcəsi layihəsi üzrə ekspert kimi çıxış etmək üçün dəvət olunmuş VCT sektorunun yeganə nümayəndəsi idi. Amma belə imkanların müəyyən mövzularla və təşkilatlarla məhdudlaşması davam edir.

Həmçinin 2021-ci ildə Təhsil Nazirliyi “Gənc Mühasiblər” İctimai Birliyinin təqdim etdiyi tövsiyələrə uyğun olaraq ali təhsil müəssisələrində mühasibat uçotu fənninin tədris planında dəyişiklik edib. Bundan əlavə, Vergi Xidməti “Gənc Mühasiblər” İctimai Birliyi ilə gələcək əməkdaşlığa dair anlaşma memorandumu imzalayıb. Mərkəzi Bank AMFA-nın “Bank işi haqqında” qanuna dəyişiklik layihəsini müzakirəyə qəbul edib.

Dövlət Reklam Agentliyi və Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən 2020-ci ildə başlanılan ictimai şuraların yaradılması prosesi 2021-ci ildə genişləndi və il ərzində iki yeni qurum -- İqtisadiyyat Nazirliyi və Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi bu prosesə qoşuldu. İctimai şuralara VCT üzvləri də daxil olsa da, onların səlahiyyətləri məhdud olaraq qalır.

USAID tərəfindən maliyyələşdirilən ECSOFT layihəsi regionlarda, eləcə də Bakıda bir sıra ictimai vəkillik layihələrini dəstəkləmişdir. Məsələn, ECSOFT-un maliyyəsi ilə bir neçə VCT liderləri “Açıq Hökumətin Təşviqinə dair 2016-2018 və 2020-2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planında (MFP) maliyyə şəffaflığı tədbirlərinin icra vəziyyəti haqqında hesabat” tərtib etmişlər. Hesabat müvafiq dövlət qurumları ilə müzakirələr üçün əsas götürülmüş və sonra həmin qurumlar müvafiq tədbirlər görmək öhdəliyini götürmüşlər.

Milli QHT Forumu, Cənubi Qafqaz Qadınlar Konqresi, Şərq Tərəfdaşlığı Vətəndaş Cəmiyyəti Forumunun (ŞT VCF) Milli Platforması və Açıq Hökumət Tərəfdaşlığı (AHT) Platforması 2021-ci ildə VCT-lərin ən çox nəzərə çarpan ictimai vəkillik platformaları olaraq qalmışdır. Həmçinin 2021-ci ilin fevralında bir qrup yerli VCT “Azərbaycan - 2030: Sosial və İqtisadi Tərəqqi Naminə” adlı yeni koalisiya yaradıblar.

AHT Platforması da daxil olmaqla yerli ekspertlər 2021-ci ilin dekabr ayında mövcud VCT qanunvericiliyi ilə bağlı bir sıra tövsiyələr paketi hazırlayıb parlamentə və parlamentin üzvü Erkin Qədirliyə təqdim ediblər. Paketə digər məsələlərlə yanaşı VCT-lərin qeydiyyat prosedurlarının, həmçinin qrantlar, xidmət müqavilələri və ianələrlə bağlı

prosedurların sadələşdirilməsi və bəzi hesabat öhdəliklərinin aradan qaldırılması üzrə tövsiyələr daxil edilib. Bu mətn yazıldığı vaxta qədər hökumət təkliflərə cavab verməmişdi.

Bundan əlavə, 2021-ci ilin dekabr ayında 138 VCT Nazirlər Kabinetinə onu VCT-lərlə sıx əməkdaşlıq etməyə və onları qərarların qəbulu proseslərinə cəlb etməyə təşviq etmək üçün birgə müraciət yazdı. Bu müraciətə heç bir reaksiya və ya cavab verilmədi.

XİDMƏTLƏRİN GÖSTƏRİLMƏSİ: 5.3

Davam edən COVID-19 pandemiyası ilə əlaqədar 2021-ci ilin VCT-lərin fəaliyyətləri üçün çətin bir il olmasına baxmayaraq, VCT-lər il ərzində xidmətlərin göstərilməsini bir qədər yaxşılaşdırmağa bilməmişlər. Bu irəliləyiş xüsusilə VCT-lərin pandemiya ilə mübarizə işində və İkinci Qarabağ müharibəsi nəticəsində müharibə veteranlarına və onların ailələrinə fəal köməklik göstərməsində özünü büruzə vermişdir.

VCT-lər bir sıra xidmətlər göstərməyə davam etmişlər. 2021-ci ildə bu xidmətlər, ilk növbədə, COVID-19 pandemiyasının iqtisadi təsirlərinin təhlili və aradan qaldırılmasına, İkinci Qarabağ müharibəsi qurbanlarına, o cümlədən həm məcburi köçkünlərə, həm də münafiqədə həlak olanların ailələrinə psixoloji və hüquqi yardımın göstərilməsinə yönəlmişdir. Həmçinin bəzi VCT-lər məcburi köçkünlər, qadınlar, işsiz vətəndaşlar və tələbələr üçün hüquqi və maliyyə təlimləri keçirmişlər. İl ərzində COVID-19 məhdudiyyətləri yüngülləşdikcə VCT-lər xidmət imkanlarını artırmağa bilməmişlər.

2021-ci ildə bəzi VCT-lər pandemiya dövründə və müharibədən sonra əlavə maliyyə imkanları əldə etmək və fəaliyyətlərini davam etdirmək üçün dövlət qurumları

tərəfindən təklif olunan xidmət müqavilələrinə daha çox müraciət etmişlər. Xidmət müqavilələrinin qeydiyyatı qrantlardan daha asandır.

Əksər təşkilatlar konkret hədəf auditoriyalarının ehtiyaclarını qarşılamaqdansa, öz mövcudluqlarını qoruyub saxlamağa daha çox diqqət yetirməli olmuşlar. VCT-lərin xidmətləri əsasən öz donorlarının (istər dövlət qurumları olsun, istərsə də xarici donorlar) gündəmləri ilə müəyyən edilir, bunlar ümumiyyətlə VCT-lərin özləri tərəfindən aparılan qiymətləndirmələrə deyil, ehtiyacları müəyyən edən araşdırmalara əsaslanır. Çox zaman donorlar qrantlar verməkdən daha çox, xidmət müqavilələri ilə işləməyə üstünlük verirlər, lakin xarici donorlar tərəfindən təklif olunan xidmət müqavilələri əsasən tədqiqat yönümlüdür. Nəticədə, VCT-lər birbaşa öz hədəf qruplarına kömək etməkdənsə, bir çox tədqiqat yönümlü fəaliyyətlərlə məşğul olurlar.

Ümumiyyətlə, çox az VCT pullu xidmətlər təklif edə bilər. Yerli icmalar, ümumiyyətlə, maliyyə baxımından xidmətlərin haqqını ödəyə bilmirlər. Ödənişli xidmətlər təklif edildikdə, onlar adətən dövlət qurumlarına, beynəlxalq təşkilatlara və bəzən akademik institutlara məsləhətlərin və texniki yardımın göstərilməsinə yönəldilir və çox vaxt müqavilə VCT-nin özü ilə deyil, VCT-nin üzvü olan fərdi ekspert ilə bağlanır. Dövlət qurumları VCT ilə deyil, müstəqil ekspertlərlə xidmət müqavilələri imzalayanda, bir qayda olaraq, ekspertlərə öz VCT-lərinin atributlarından (loqolar və layihə adları daxil olmaqla) istifadə etməyə icazə verirlər.

Hökumət həmçinin getdikcə daha çox VCT-lər vasitəsilə deyil, yeni yaradılmış publik hüquqi şəxslər və dövlət qurumları vasitəsilə əhəliyə bəzi xidmətlərin göstərilməsinə üstünlük verir. Məsələn, 2020-ci ildə Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi (ƏƏSMN) yanında Sosial Xidmətlər Agentliyinin yaradılması VCT-lərin müəyyən xidmət sahələrindən sıxışdırılma biləcəyi ilə bağlı narahatlıqlara səbəb oldu. Bununla belə, 2021-ci ildə həm Sosial Xidmətlər Agentliyi, həm də ƏƏSMN xidmət müqavilələri, o cümlədən qayğı mərkəzlərinin idarə edilməsi və narkotiklərlə mübarizə və insan alverinin qarşısının alınması sahəsində maarifləndirmə ilə bağlı xidmət müqavilələri bağlanması üçün bir neçə müsabiqə keçirmişlər. Bu müsabiqələrin bəziləri yalnız VCT-lər üçün, digərləri isə eyni dərəcədə həm fiziki şəxslər, həm də kommersiya qurumları üçün açıq idi.

Ümumiyyətlə, hökumət VCT-lərə şübhə ilə baxmaqda davam edir və onların işini və təsirini nadir hallarda açıq şəkildə etiraf edir.

SEKTORUN İNFASTRUKTURU: 5.8

VCT sektorunu dəstəkləyən infrastruktur 2021-ci ildə əsasən dəyişməz qalmışdır.

Bakı, Quba, Qəbələ, Mingəçevir, Şəmkir və Şirvandakı QHT Resurs Mərkəzləri yerli VCT-lər üçün texniki dəstək və təlim proqramları təqdim etməyə davam etmişlər. Bəzi VCT-lər dövlət qurumlarına məxsus obyektlərdən də istifadə etmişdilər, lakin bu, dövlətlə sıx əlaqəsi olan təşkilatlarla məhdudlaşmışdır. QHT-lərə Dəstək Agentliyi 2021-ci ildə Azərbaycanda əsas yerli qrant verən qurum olmuşdur.

Aİ və BMT-nin İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığının dəstəyi ilə “Azərbaycanda həssas qrupların hüquqlarının müdafiəsi” layihəsi çərçivəsində VCT-lərə, hüquqşünaslara və digər maraqlı tərəflərə bir sıra pulsuz xidmətlər göstərilmişdir. Bu xidmətlərə təlim və digər fəaliyyətlər üçün BMT-nin Vətəndaş Cəmiyyəti Resurs Mərkəzinə sərbəst giriş imkanı və həmçinin BMT-nin İnsan Hüquqları Sistemində və Beynəlxalq İnsan Hüquqları Kitabxanasına giriş imkanı daxildir.

Bütövlükdə VCT-lər üçün təlim imkanları 2021-ci ildə dəyişməz qalıb. 2020-ci ildə olduğu kimi, təlimlərin böyük bir hissəsi onlayn rejimdə keçirilib. BMTİP, Aİ və USAİD tərəfindən maliyyələşdirilən layihələr çərçivəsində VCT-lər üçün vəsaitlərin toplanması, çirkli pulların yuyulmasının qarşısının alınması, qrantların qeydiyyatı, hesabat öhdəlikləri və qeydiyyat üçün ƏN-nin yeni elektron sistemindən istifadə ilə bağlı müxtəlif təlimlər keçirilib. Həmçinin 2021-ci ildə USAİD tərəfindən maliyyələşdirilən ECSOFT layihəsi çərçivəsində dövlət qurumları yanında ictimai şuralarda fəaliyyət göstərməkdə maraqlı olan VCT-lər üçün mühüm məlumat mənbəyi və şablon sənədləri təmin edən ictimai şuraların fəaliyyəti ilə bağlı təlimat hazırlanıb yayılmışdır.

2021-ci ildə bir neçə milli VCT platforması fəaliyyətini davam etdirib. 1999-cu ildə yaradılmış Milli QHT Forumuna üzv olan 743 VCT var və 2009-cu ildə yaradılmış ŞT VCF-nin müstəqil Azərbaycan Milli Platforması 71 VCT-ni birləşdirir. VCT-lər nadir hallarda problem əsaslı koalisiyalar yaradırlar.

2021-ci ildə sektorlararası tərəfdaşlıq, xüsusən də VCT-lər və biznes sektoru arasında əməkdaşlıq zəif inkişaf etmişdir. Müəyyən məsələlərlə bağlı fəaliyyət göstərən VCT-lər 2021-ci ildə bəzi dövlət qurumları ilə tərəfdaşlıq əlaqələrini inkişaf etdirə bilmişlər. Məsələn, “Gənc Mühəsiblər” İctimai Birliyi Vergilər Nazirliyi və Dövlət İmtahan Mərkəzi ilə davamlı əməkdaşlığın təşviqi üçün anlaşma memorandumu imzalamışdır. ECSOFT ilə əməkdaşlıq çərçivəsində 2021-ci ilin sentyabr ayında AHT Platforması “Hökumət-QHT-biznes tərəfdaşlığı: beynəlxalq təcrübə” mövzusunda konfrans keçirdi ki, bunda da məqsəd dövlət qurumları, vətəndaşlar, VCT-lər və kommersiya qurumları arasında əməkdaşlıq üzrə qabaqcıl beynəlxalq təcrübələri öyrənmək idi.

AZƏRBAYCANDA SEKTORUN İNFASTRUKTURU

İCTİMAİ İMİC: 5.5

özünü göstərir. Məsələn, o, bir çıxışında müharibədən sonra VCT-lərin rolunu vurğuladı və mart ayında üç qadın hüquq müdafiçisini “Şöhrət” ordeni ilə təltif etdi. Bununla belə, ümumən hökumətdə VCT-lər haqqında təsəvvürlər əhəmiyyətli dərəcədə konkret VCT-dən, müvafiq məsələdən və ayrı-ayrı dövlət rəsmilərindən asılı olaraq qarışıqdır.

VCT-lərin pandemiya reaksiyası və müharibədən zərər çəkmiş əhaliyə dəstəyi 2021-ci ildə də sektor haqqında ictimaiyyətdə müsbət təsəvvürləri artırmaqda davam etdi. İyun ayında USAİD tərəfindən maliyyələşdirilən ECSOFT layihəsi çərçivəsində vətəndaşlardan ictimaiyyətdə narahatlıq doğuran məsələlərlə bağlı (məsələn, yollar və infrastruktur) video və fotosübutlar almaq və müvafiq dövlət qurumlarını bu məsələlərin həllinə təşviq etmək üçün Onlayn İctimai Nəzarət Platforması işə salındı. VCT-lərin bu işə cəlb olunması həm də onların cəmiyyətdəki rolu haqqında ictimaiyyətdə təsəvvürün yaxşılaşmasına kömək etdi.

Bununla belə, bir çox VCT-lər hələ də öz rəhbərlərinin adları ilə əlaqələndirilir və sektor haqqında təsəvvürlər təşkilatların özləri ilə deyil, həmin şəxslərlə əlaqəli olur. Həmçinin bəziləri VCT-lərin hökumət əleyhinə olduğunu hesab etməkdə davam edir.

Ümumiyyətlə, VCT-lərin milli televiziya məkanına çıxış imkanı məhduddur, çünki hökumət müstəqil və ya tənqidi rəyləri yayımlamaqda maraqlı deyil. 2021-ci ildə qəbul edilmiş yeni “Media haqqında” qanun da VCT-lərin mediaya çıxışı üçün yaxşı heç nə vəd etmir, çünki hökumət tərəfindən keçirilən tədbirləri yalnız hökumətin nəzarətində olan medianın işıqlandırmasına icazə veriləcəyi ilə bağlı narahatlıq var.

Əvvəlki illərdə VCT-lər QHT-lərə Dəstək Şurasının internet sahifəsi, aylıq Vətəndaş Cəmiyyəti Jurnalı və www.qhtxeber.az VCT xəbər portalı (QHT xəbərləri) vasitəsilə əhəmiyyətli təbliğat imkanı əldə etmişdilər. 2021-ci ildə isə QHT-lərə Dəstək Şurası QHT-lərə Dəstək Agentliyinə çevrildiyi üçün bu resursların işi dayandırıldı. Eyni zamanda, “İnformasiya Təşəbbüslərinə Dəstək” İctimai Birliyi tərəfindən VCT sektoru üzrə əhəmiyyətli onlayn resurs olan www.qht.az internet saytında 2021-ci ildə 1.440 xəbər dərc edilmiş və 191.200 nəfər tərəfindən baxılmışdır; bu göstərici 2020-ci ildəki 300.000 ziyarətçi auditoriyası ilə müqayisədə nəzərəcarpacaq dərəcədə azalma kimi görünərsə də, buna qismən təkrar ziyarətlərin silinməsi səbəb olmuşdur. Onlayn QHT TV VCT-lərlə bağlı video və xəbərlər yayımlamağa davam etmiş və 2021-ci ildə YouTube-da ümumilikdə 132.147 baxışa malik 260 video yerləşdirmişdir; bu isə 2020-ci ildəki 177.000-dən çox ziyarətçi sayı ilə müqayisədə azalma olduğunu göstərir. Əvvəllər VCT məsələlərinə bir neçə proqram həsr edən yerli onlayn OGP TV 2021-ci ildə fəaliyyət göstərməyib. Həmçinin 2021-ci ildə ictimai şuraları işıqlandıran onlayn portal ictimaişura.az ictimai şuraların il ərzində fəaliyyəti ilə bağlı 353 yazı, o cümlədən 297 xəbər məqaləsi, 24 video, ictimai şura seçkiləri ilə bağlı müxtəlif elan və məlumatlar dərc edib.

VCT-lərin ictimai imicini fəal şəkildə təbliğ etmək üçün maliyyə resursları hələ də məhduddur. Əksər VCT-lər ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə peşəkar əməkdaşlar işə götürə və ya ödənişli reklamlar yerləşdirə bilmirlər, ona görə də onlar öz işləri ilə bağlı məlumatları paylaşmaq üçün ilk növbədə Facebook və YouTube kimi sosial mediadan istifadə edirlər. Əksər VCT-lərin veb-saytları yoxdur və onların işi ilə bağlı əksər hesabatlar ictimaiyyət üçün əlçatan deyil. Adətən VCT-lər hələ də etik kodekslər qəbul etmir və ya onlara əməl etmirlər.

Bildiriş: Burada ifadə olunan fikirlər ekspertlərin və digər layihə tədqiqatçılarının fikirləridir və USAID və ya FHI 360 təşkilatının fikirlərini əks etdirməyə bilər.